Comparative Studies
in Jurisprudence,
Law, and Politics

# Challenges of Artificial Intelligence in Violating Human Rights and Possible Solutions with Emphasis on the International Convention on Artificial Intelligence

1. Fatemeh Sadat Ghoreishi Mohammadi*: Assistant Professor, Department of Law, Payame Noor University, Tehran, Iran. Email: fateme.ghoreishi@pnu.ac.ir (Corresponding Author)
2. Ramin Faghani: Assistant Professor, Department of Fiqh and Fundamentals of Islamic Law, Payame Noor University, Tehran, Iran

## ABSTRACT
Artificial intelligence (AI) and human rights are among the topics that play an increasingly significant role in contemporary human life. Alongside all its advantages, AI also poses risks to human rights. Accordingly, the present article aims to examine the challenges of AI in violating human rights and possible solutions, with emphasis on the International Convention on Artificial Intelligence. This article adopts a descriptive-analytical approach. The findings indicate that AI can lead to violations of rights such as privacy. With the advancement of AI, vast amounts of individuals' data are collected and analyzed, which may result in breaches of the right to privacy. Moreover, AI and algorithms can, in certain cases, produce discriminatory outcomes based on gender, race, ethnicity, or other personal characteristics. Challenges posed by AI to freedom of expression, labor rights, accountability and responsibility, and the rule of law are other manifestations of AI-related threats to human rights. Legislative measures in the field of AI, transparency regarding the methods and algorithms used, enhancement of personal privacy and freedoms protection, and the necessity of drafting specific international regulations on AI are among the most important solutions to address AI-related human rights violations. In this regard, the International Convention on Artificial Intelligence effectively serves as a complementary framework to existing international standards on human rights, democracy, and the rule of law, aiming to fill any legal gaps that may arise from the rapid technological advancements driven by AI.
***Keywords:*** *Artificial intelligence, human rights, privacy, discrimination, freedom of expression.*

How to cite: Ghoreishi Mohammadi, F. S., & Faghani, R. (2027). Challenges of Artificial Intelligence in Violating Human Rights and Possible Solutions with Emphasis on the International Convention on Artificial Intelligence. *Comparative Studies in Jurisprudence, Law, and Politics, 9*(2), 1-19.

© 2027 the authors. This is an open access article under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0) License.

Submit Date: 14 December 2024
Revise Date: 13 February 2025
Accept Date: 22 February 2025
Initial Publish: 20 October 2025
Final Publish: 22 June 2027

پژوهش‌های تطبیقی فقه،
حقوق و سیاست

# چالش‌های هوش مصنوعی در نقض حقوق بشر و راهکارهای ممکن با تاکید بر کنوانسیون بین المللی هوش مصنوعی

۱. فاطمه السادات قریشی محمدی*: استادیار گروه حقوق، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران. پست الکترونیک: fateme.ghoreishi@pnu.ac.ir (نویسنده مسئول)
۲. رامین فغانی: استادیار گروه فقه و مبانی حقوق اسلامی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران

## چکیده

هوش مصنوعی و حقوق بشر از موضوعاتی هستند که نقش فزاینده‌ای در زندگی بشر معاصر ایفا می‌کنند. هوش مصنوعی در کنار تمامی مزایایی که به همراه دارد مخاطراتی را نیز برای حقوق بشر در پی خواهد داشت. بر همین اساس هدف مقاله حاضر بررسی چالش‌های هوش مصنوعی در نقض حقوق بشر و راهکارهای ممکن با تاکید بر کنوانسیون بین المللی هوش مصنوعی است. این مقاله توصیفی تحلیلی است. یافته‌ها بر این امر دلالت دارد که هوش مصنوعی می‌تداند باعث نقض حقوقی چون حریم خصوص شود. با پیشرفت هوش مصنوعی، داده‌های بسیار زیادی از افراد جمع‌آوری و تحلیل می‌شود و می‌تواند به نقض حقوق حریم شخصی منجر شود. همچنین هوش مصنوعی و الگوریتم‌ها در مواردی می‌توانند نتایجی تبعیض‌آمیز تولید کنند که بر اساس جنسیت، نژاد، قومیت با سایر ویژگی‌های فردی باشد. چالش هوش مصنوعی برای نقض آزادی بیان، نقض حقوق کار، نقض مسئولیت پذیری و پاسخ‌گویی و نقض حاکمیت قانون از دیگر مصادیق چالش‌های هوش مصنوعی در نقض حقوق بشر است. قانون‌گذاری در زمینه هوش مصنوعی، شفافیت در در مورد روش‌ها و الگوریتم‌های استفاده‌شده، ارتقاء حفاظت از حریم شخصی و آزادی‌های شخصی، ضرورت تدوین مقررات خاص بین‌المللی در حوزه هوش مصنوعی از مهمترین راهکارهای چالش‌های هوش مصنوعی در نقض حقوق بشر است. در همین راستا کنوانسیون بین المللی هوش مصنوعی، عملا چارچوب مکمل استانداردهای بین‌المللی موجود در مورد حقوق بشر، دموکراسی و حاکمیت قانون است و هدف آن پر کردن هرگونه شکاف قانونی است که ممکن است در نتیجه پیشرفت‌های سریع تکنولوژی ناشی از هوش مصنوعی باشد.

**واژگان کلیدی:** *هوش مصنوعی، حقوق بشر، حریم خصوصی، تبعیض، آزادی بیان.*

**نحوه استناددهی:** قریشی محمدی، فاطمه‌السادات، و فغانی، رامین. (۱۴۰۶). چالش‌های هوش مصنوعی در نقض حقوق بشر و راهکارهای ممکن با تاکید بر کنوانسیون بین المللی هوش مصنوعی. *پژوهش‌های تطبیقی فقه، حقوق و سیاست*، ۹(۲)، ۱۹-۱.

© ۱۴۰۶ تمامی حقوق انتشار این مقاله متعلق به نویسنده است. انتشار این مقاله به‌صورت دسترسی آزاد مطابق با گواهی (CC BY-NC 4.0) صورت گرفته است.

تاریخ ارسال: ۲۴ آذر ۱۴۰۳
تاریخ بازنگری: ۲۵ بهمن ۱۴۰۳
تاریخ پذیرش: ۴ اسفند ۱۴۰۳
تاریخ چاپ اولیه: ۲۸ مهر ۱۴۰۴
تاریخ چاپ نهایی: ۱ تیر ۱۴۰۶

**مقدمه**

امروزه هوش مصنوعی با شتاب و گستره‌ای بی‌سابقه در حال رشد و رسوخ در ابعاد زندگی انسان‌ها است. انسان خردمند با بهره‌مندی از ابزارهای گوناگون فیزیکی و نیز با به‌کارگیری مهارت شناختی قادر است تا در امور مختلف دست به ابداعاتی بزند و محیط و شیوه زندگی خود را دگرگون سازد. رسوخ هوش مصنوعی در حوزه‌های مختلف ازجمله حوزه آموزش‌وپرورش، حوزه سلامت و حوزه سیاسی و نظامی با سرعت چشمگیری در حال وقوع است. این امر سبب شده تا شاخه‌های مختلف حقوق بین‌الملل نیز دستخوش تحولات وسیعی گردد. ازاین‌جهت رخنه هوش مصنوعی در ابعاد حقوقی زندگی انسان، چالش‌های بزرگ و کوچکی را به همراه دارد. فناوری‌های نوین، درحالی‌که به بهبود شرایط زندگی انسان‌ها کمک کرده، همچنین چالش‌های جدیدی را به وجود آورده‌اند. در عصر حاضر، پیوند بین حقوق بشر و فناوری‌های نوین به یکی از مهم‌ترین دغدغه‌های جهانی تبدیل‌شده است. فناوری‌های جدید، از اینترنت و شبکه‌های اجتماعی گرفته تا هوش مصنوعی و بلاک چین، در کنار فرصت‌ها، چالش‌های بی‌شماری را در زمینه حقوق بشر ایجاد کرده‌اند. این جنبه از موضوع چندان مورد بررسی قرار نگرفته است. در سال‌های اخیر به دلیل حضور پررنگ هوش مصنوعی در زندگی بشر و نقش غیرقابل‌انکار این فناوری در هر بخش از زندگی ما توجه بسیاری از نهادهای بین‌المللی و حقوق بشری به این تکنولوژی جلب شده است بروز موارد متعددی از عملکردهایی که ناقض اصول بنیادین حقوق بشر هستند و کرامت انسانی را در معرض خطر قرار می‌دهند بیش‌ازپیش ایجاد مقررات و چارچوب‌های اخلاقی و حقوقی در مورد هوش مصنوعی را ضروری جلوه می‌دهند. در سال‌های اخیر به دلیل حضور پررنگ هوش مصنوعی در زندگی بشر و نقش غیرقابل‌انکارش در ابعاد مختلف زندگی بشر، توجه بسیاری از نهادهای بین‌المللی و حقوق بشری به این تکنولوژی جلب شده است به وجود آمدن موارد متعددی از عملکردهای نقض‌کننده اصول بنیادین حقوق بشر و در معرض خطر قرار گرفتن کرامت انسانی بیش‌ازپیش ضرورت ایجاد مقررات و چارچوب‌های اخلاقی و حقوقی در مورد هوش مصنوعی را نشان می‌دهند به دلیل ماهیت و ویژگی‌های نوین و متفاوت هوش مصنوعی، قانون‌گذاری در این حوزه بسیار چالش‌برانگیز بوده است

**۱. چالش‌های هوش مصنوعی در نقض حقوق بشر**

حقوق بشر مجموعه‌ای از حقوق و اصول است که به همه افراد به‌طور برابر و بدون تبعیض تعلق دارد، برای حفظ ارزش و کرامت انسانی. این حقوق شامل حقوق مدنی، سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی است و به افراد اجازه می‌دهد تا با آزادی، عدالت و امنیت در جامعه زندگی کنند. حقوق بشر شامل حقوق اساسی مانند حقوق زندگی، حق به دسترسی به آب و غذا، حق به تحصیل، حق به‌سلامتی، حقوق بشر هستند (Abouzari, 2023). هوش مصنوعی به هرگونه هوشی اشاره دارد که توسط ماشین‌ها و کامپیوترها ایجادشده باشد، به‌طوری‌که ماشین‌ها قادر به انجام وظایفی هستند که در آن‌ها عملکرد هوش انسانی مانند تصمیم‌گیری، تفکر، تعلم، و حل مسئله موردنیاز است ( Azizi Alavije, 2023). «هوش مصنوعی به‌عنوان شاخه‌ای از علوم رایانه دنبال تولید ماشین‌های متفکری است که دارای توانمندی‌های ذهنی انسان باشند و بتوانند اقداماتی مانند سخن گفتن، یادگیری و حل مسئله را انجام دهند» (Tahmasbi, 2006). «بنابراین متخصصان فناوری هوش مصنوعی می‌کوشند با توسل به علومی مثل فیزیک و رایانه، توانایی‌های هوش بشری را شبیه‌سازی کنند و از قابلیت‌های حاصل از آن به نفع جوامع بشری بهره گیرند» (Vaseghi, 2020). «هر سامانه‌ای که محیط خود را درک کرده و کنش‌هایی را انجام می‌دهد که شانسش را در دستیابی به اهدافش بیشینه می‌سازد» (Balhara et al., 2020). هوش مصنوعی با حوزه‌هایی چون علوم کامپیوتر روان شناسی زبان شناسی فلسفه و بسیاری از حوزه‌های دیگر مرتبط است. این شاخه بر این فرض بنا شده است که هوش انسانی را می‌توان به دقت توصیف نمود

به‌طوری‌که می‌توان آن را توسط یک ماشین شبیه‌سازی نمود (Javdani Zaman, 2022). رابطه میان حقوق بشر و هوش مصنوعی به چندین نحو قابل تفسیر است. این رابطه می‌تواند در زمینه‌های مختلف از اخلاق تا اعمال عملیاتی و سیاست‌گذاری تأثیرگذار باشد. هوش مصنوعی می‌تواند در حفظ و ترویج حقوق بشر نقش مهمی ایفا کند، مانند استفاده از الگوریتم‌های هوش مصنوعی برای شناسایی نقض‌های حقوق بشر و پیشگیری از آن‌ها. هوش مصنوعی می‌تواند به‌عنوان یک ابزار برای شناسایی و کاهش تبعیض‌های ناشی از تبعیض نژادی، جنسیتی، مذهبی به کار گرفته شود و به تعقیب عدالت و اجرای بهتر حقوق بشر کمک کند. با این حال هوش مصنوعی دار مواردی برای حقوق بشر چالش‌هایی ایجادذ کردهو باعث نقض حقوق بشر می‌شود. در این قسمت تلاش شده به بررسی چالش‌های هوش مصنوعی در نقض حقوق بشر پرداخته شود.

### ۱-۱. هوش مصنوعی و نقض حریم خصوصی

استفاده از فناوری‌های هوش مصنوعی می‌تواند به نفوذ در حریم خصوصی افراد منجر شود. به‌عنوان‌مثال، جمع‌آوری و تحلیل داده‌های شخصی بدون رضایت افراد می‌تواند به نقض حقوق خصوصی افراد منجر شود. برنامه‌های جدید و استفاده از هوش مصنوعی (AI) در آن‌ها توسط بخش‌های دولتی و خصوصی کشورها پذیرفته می‌شوند یکی از مهم‌ترین این تکنولوژی‌های نوپا برنامه تشخیص چهره است آمازون و مایکروسافت اعلام کردند که از توسعه نرم‌افزار شناسایی چهره عقب‌نشینی می‌کنند زیرا این مسئله باعث تقویت تعصبات نژادی و جنسیتی می‌شود. آمازون و مایکروسافت گفتند تا زمان تصویب قوانین جدید در ایالات‌متحده برای رسیدگی به موارد نقض احتمالی حقوق بشر، فروش نرم‌افزار تشخیص چهره به پلیس را متوقف کرده و خواستار بازبینی گسترده این صنعت و نحوه استفاده از آن شده‌اند (Floridi, 2014). فناوری‌های نظارتی مانند دوربین‌های مداربسته، نرم‌افزارهای تشخیص چهره و برنامه‌های جاسوسی دیجیتالی امکان نظارت و تحلیل دقیق رفتارها و عادات افراد را فراهم می‌کنند. این فناوری‌ها می‌توانند درزمینه‌های مختلفی مانند امنیت عمومی و تبلیغات هدفمند به کار روند. اما درعین‌حال می‌توانند به تهدیدی جدی برای حریم خصوصی تبدیل شوند. فناوری‌های نظارتی می‌توانند هم به‌عنوان ابزاری برای حفاظت و هم به‌عنوان وسیله‌ای برای نقض حقوق بشر به کار روند. نظارت گسترده می‌تواند به بهانه امنیت، به نقض حقوق بشر منجر شود. جایی که فرد از حق حریم خصوصی محروم می‌شود.

### ۱-۲. هوش مصنوعی و نقض آزادی بیان

تأثیر هوش مصنوعی در آزادی عقیده و بیان از دو بعد منفی و مثبت تبیین می‌شود: الف) از بعد منفی بسیاری از شرکت‌ها و سازمان‌های سودجو با استفاده از هوش مصنوعی و به‌منظور نیل به اهداف و منافع سیاسی و تجاری خویش و تأثیر در افکار عمومی مبادرت به نفرت پراکنی و درج گسترده اخبار دروغ و جعلی در فضای آنلاین می‌کند (Haskel, 2023). نفرت پراکنی در رایج‌ترین شکل، خود عبارت است از اظهار سخنان نفرت‌انگیز به یک فرد یا گروه حسب یادداشت(دیویدکی) گزارشگر ویژه درباره ارتقاء و حمایت از حق آزادی عقیده و بیان در نظامی بهره‌مند از هوش مصنوعی انتشار اطلاعات و ایده‌ها ممکن است با اولویت‌های محیطی در تضاد باشند؛ به همین دلیل کمیته حقوق بشر دریافته است که دولت‌ها باید از طریق ترویج مدارا و آموزش و گفت‌وگو به مبارزه با نفرت پراکنی در اینترنت، که منجر به تبعیض یا خشونت می‌شود بپردازند ب)از بعد مثبت، تقابل باهوش مصنوعی فقط از طریق خود هوش مصنوعی ممکن است فرانچسکو نوچی مدیر تحقیقات برنامه‌های کاربردی یک گروه مهندسی مستقر در ایتالیا، معتقد است هوش مصنوعی مشکلات اخلاقی فراوانی دارد اما گاهی اوقات ممکن است تنها راه‌حل باشد. برای مثال، هوش مصنوعی در زمینه مقابله با نفرت پراکنی نقش مثبتی ایفا کرده است ( Javdani Zaman,

2022). هوش مصنوعی قادر است الگوهای سخنان مشوق نفرت را، براساس بردارهای کلمه و موقعیت کلمات با معانی خاصی تشخیص دهد. در زمینه مبارزه با اخبار و اطلاعات دروغ، مایکل برونشتاین استاد کالج امپریال لندن الگوریتمی برای هوش مصنوعی طراحی نموده که نمونه اولیه آن بر روی‌داده‌های متنی پیاده‌سازی شده است؛ جایی که هوش مصنوعی می‌تواند اخبار و اطلاعات نادرست و نویسندگان آن‌ها را تشخیص دهد و ردیابی کند.

**۱-۳. هوش مصنوعی و ایجاد تبعیض**

ممکن است الگوریتم‌های هوش مصنوعی، در تصمیم‌گیری‌های خودکار تبعیض ایجاد کنند، اگر این الگوریتم‌ها بر اساس داده‌های تاریخی تبعیض‌آمیز آموزش‌دیده باشند. لذا، لازم است که در طراحی و استفاده از این الگوریتم‌ها به عدالت توجه شود و تبعیض اجتناب¬ناپذیر مانع شود. به‌عنوان‌مثال، یک الگوریتم تصمیم‌گیری خودکار در حوزه استخدام ممکن است به دلیل داده‌های آموزشی که تبعیضی را در برداشته‌اند، به‌تبعیض در استخدام منجر شود.

هوش مصنوعی می‌تواند به ایجاد تغییرات در بازار کار و نوع کارهایی که انسان‌ها انجام می‌دهند، منجر شود. این تغییرات می‌توانند به حقوق کارگران و شرایط کاری آن‌ها تأثیر بگذارد و نیازمند تدابیر و قوانین جدیدی برای حفظ حقوق کارگران باشد. هوش مصنوعی می‌تواند به رشد اقتصادی و ایجاد فرصت‌های شغلی جدید منجر شود، که این موضوع می‌تواند به تقویت حقوق اقتصادی و اجتماعی افراد کمک کند. اما، لازم است که اطمینان حاصل شود که این فرصت‌ها برای همه افراد برابر دسترسی‌پذیر باشند (Elsan & Dehestani, 2022). استفاده متعادل از هوش مصنوعی با رعایت اصول حقوق بشر می‌تواند به توسعه پایدار کمک کند. این شامل استفاده از این فناوری برای حل مسائل محیط زیستی، تقویت امنیت غذایی، و بهبود سیستم‌های بهداشت و درمان است. تعادل بین توسعه هوش مصنوعی و حفظ حقوق بشر نیازمند ایجاد قوانین و مقررات مناسب، توجه به اصول عدالت و شفافیت، و همکاری بین صنعت، دولت، و جامعه مدنی است.

**۱-۴. هوش مصنوعی و نقض حاکمیت قانون**

یکی از مهم‌ترین چالش‌هایی که هر سیستم و نظام اداری با آن روبه‌رو است نفوذ فساد به‌خصوص در عملکرد کارمندان است. یکی از مهم‌ترین مسائلی که در مورد اتوماسیون و جایگزینی رویه‌های رایانه‌ای به‌جای انسان‌های است، تقویت عمل به قانون و رعایت قواعد است. هیچ‌کس نمی‌تواند به یک برنامه رایانه‌ای بدون نفوذ سایبری ضربه وارد کند یا با استفاده از رشوه آن را وادار به دور زدن قانون کند (Nikandish et al., 2022).

«مطالعات به‌خوبی نشان می‌دهد که انسان‌ها در زمان تصمیم‌گیری امکان تبعیت صددرصدی از قواعد قانونی وضع‌شده را به هنگام تصمیم‌گیری درباره افراد دیگر ندارند. این امر دلایل مختلفی می‌تواند داشته باشد ازجمله این‌که افراد ممکن است آگاهی کاملی از قواعد مرتبط با آن مورد خاص تصمیم‌گیری نداشته باشند یا اینکه افراد در خصوص پیش‌نیازها و الزام‌های آن تصمیم‌گیری دچار سوءتفاهم شده باشند؛ افراد می‌توانند در فرهنگ‌هایی با محیط اداری گوناگونی باشند که در آن قواعد حقوقی فقط عاملی از میان عوامل متعدد هم‌ردیف باشند» (Hakim & Ebrahimi, 2023). هوش مصنوعی در مقایسه با آنچه که انسان‌ها انجام می‌دهند، می‌تواند اجرای منسجم‌تری از قواعد رسمی مورد تأیید نظام حاکمیتی را در پی داشته باشد.

«خودکارسازی فرایند تصمیم‌گیری مبتنی بر به‌کارگیری معیارهای عینی و حذف سوگیری‌ها بوده و قطعیت حقوقی در آن به‌صورت پیش‌فرض در قالب بروز رفتار و اتخاذ تصمیم‌های یکسان در مواجه با موارد مشابه را به‌طور کامل رعایت می‌کند. همچنین خودکارسازی تصمیم‌ها با

استفاده از هوش مصنوعی به ما این اطمینان را می‌دهد که در عین اینکه به تمام عوامل مرتبط در فرایند اتخاذ تصمیم توجه شده، هیچ‌گونه ملاحظه غیر مرتبطی مثل پرداخت رشوه یا سفارش و توصیه از جانب مقام‌های مسئول در فرایند تصمیم‌گیری دخالت داده نشده است. در اینجاست که می‌توان مدعی بود حرکت به‌سوی خودکارسازی تصمیم‌ها، گامی بزرگ به‌سوی تقویت حکومت قانون در کشور است» (Sheikhvand et al., 2023).

اما این عقیده که هوش مصنوعی رسیدن به نتایج عاری از خطا را تضمین می‌کند، جای شک و تردید دارد. مطالعات تجربی گذشته در مقیاس کوچک، اشتباه‌هایی را از میان تصمیم‌هایی که ماشین‌ها گرفته‌اند شناسایی کرده است. اگرچه بیشتر مطالعات نشان می‌دهد که استفاده از رایانه به اتخاذ تصمیم‌هایی با حاشیه خطای کمتر منجر می‌شود. درکل به لحاظ حقوق اساسی این پیش‌فرض که رایانه همیشه راست می‌گوید گزاره بسیار خطرناکی است (Balouch Fard, 2022).

مورد نگران‌کننده‌تر این است که درنتیجه خودکارسازی تصمیم‌ها دیگر نیازی به سازوکارهایی برای به چالش کشیدن تصمیم‌های دولت از سوی شهروندان نیست، ایده‌ای که بی‌شک در نزد برخی از نظام‌ها می‌تواند جذاب باشد. یکی از عناصر مهم حکومت‌های قانونی این است که همیشه باید سازوکارها و فرایندهایی را در اختیار شهروندان قرارداد تا با آن‌ها بتوانند بدون فوت وقت و صرف هزینه، مناقشات و اختلافات خود را با دولت رفع‌ورجوع کنند. بعضی مواقع زمینه به چالش کشیدن یک تصمیم تنها زمانی فراهم می‌شوند که منطق اتخاذ آن تصمیم را قانون‌گذار ارائه کند (Maghrebi Gerdroodbari et al., 2023).

از طرف یکی دیگر از چالش‌ها این است که ممکن است حملاتی از سوی هکرها متوجه سیستم‌های قانون‌گذاری و هوش مصنوعی شده باشد. امری که اتفاقاً امروز به‌خوبی خود را نشان می‌دهد. مشکلات حملات سایبری این است که در بسیاری از مواقع زمانی ناظران امنیتی متوجه روی دادن اتفاقی در داخل یک سیستم رایانه شده‌اند که ممکن است ماه‌ها از زمان نفوذ گذاشته باشد. حالا اگر در اثر تصمیم‌گیری اشتباه هوش مصنوعی صدمات غیرقابل جبرانی اتفاق افتاده باشد چگونه می‌توان آن را حل‌وفصل کرد. این نکاتی است که هنوز پاسخ چندان صحیحی برای آن یافت نشده است. به نظر می‌رسد باید یکی سیستم نظارتی برای ارائه گزارش و بررسی اشتباهات سیستم ایجاد کرد تا در صورت هر واقعه‌ای بتوان آن را بررسی کرد اما در آن صورت بازهم ممکن این سؤال مطرح شود که چرا این سیستم ایجادشده تا عده‌ای نشان همیشه بر آن نظارت کنند این سؤالی است که باید یک پاسخ جدی برای آن یافت (Balouch Fard, 2022). یکی دیگر از نکات حقوقی در مورد نظام‌های تصمیم‌گیری مرتبط باهوش مصنوعی مطرح است، ابتکار شخصی تصمیم گیران برای حل مشکلات در مواقع خاص است (Sheikhvand et al., 2023). از پیش‌فرض‌ها درباره تصمیم‌گیری خودکار این است که زمینه‌ای برای طراحی نظام‌های تصمیم‌گیری فراهم می‌کند که بیشترین تأکید آن‌ها بر قواعد سفت‌وسخت است و از این طریق امکان تأثیرگذاری مقام‌های تصمیم گیر را برای ارائه راهکارهای شخصی شده حذف یا به حداقل می‌رساند. رایانه‌ها تنها در محدوده الگوریتم‌هایی که برای آن‌ها برنامه‌نویسی شده‌اند، قادر به فعالیت هستند (Javdani Zaman, 2022).

درصورتی‌که تمام تصمیمات به رایانه‌ها سپرده شود آیا می‌توان اطمینان داشت که در تمام شرایط این امکان فعالیت درست آن وجود داشته باشد. فرض می‌کنیم یک ربات پلیس یک خودرو باسرعت بالا را به دلیل عدول از قانون متوقف کرده است، سؤال اینجاست که بر فرض این ماشین یک زن باردار یا با فردی با خونریزی بالا را به بیمارستان می‌رساند در این حالت دیگر نمی‌توان امیدی به این داشت که ربات به ماشین اجازه طی کردن راه خود برای نجات بیمار را بدهد چرا که اساساً برای این کار برنامه‌ریزی نشده است (Zakeri Nia, 2023). چنین موارد

نقصی را می‌توان بارها و بارها در موقعیت‌های مختلف یافت. اساساً برنامه‌ریزی برای هر امکانی ناممکن است. استنتاج شخصی همان چیزی است که می‌توان آن را به‌عنوان یک نقطه امید در این مواقع داشت. ماجرا این است که بررسی چنین مواردی نیاز به تجربیات بیشتری دارد. تجربیاتی که شاید فقط بتوان آن را با هزینه سنگین دریافت. درهرصورت باید این را در نظر داشت که ممکن است یک نظام قانونی برای موارد خاص اجازه دور زدن قانون را به یک الگوریتم رایانه‌ای در مواقع خاص را هم بدهد. نکته‌ای که به‌شدت در شرایط فعلی خنده‌دار به نظر می‌رسد.

**۱-۵. هوش مصنوعی و نقض حق کار**

«باوجود مزایای مختلف هوش مصنوعی در زندگی روزمره بشر جهان شاهد آثار نامطلوب ناشی از توسل به آن در حوزه‌های متعدد ازجمله امنیت شغلی قشر ضعیف و آسیب‌پذیر جامعه به دلیل خودکار نمودن برخی مشاغل بوده است؛ موضوعی که می‌تواند نقض یکی از حقوق بنیادین بشری یعنی حق کار را با خود به همراه داشته باشد اما طبق مفاد منشور بین‌المللی حقوق بشر، دولت‌ها نه‌تنها وظیفه‌دارند حق بهره‌مندی از کار شایسته را اجرا و تأمین نمایند بلکه باید از ایجاد هرگونه مانع در فرآیند بهره‌مندی از این حق نیز خودداری کنند» (Javdani Zaman, 2022). «ملت‌ها، گروه‌ها و افراد در مورد نحوه به‌کارگیری و پاسخ به مصارف مختلف هوش مصنوعی انتخاب‌هایی دارند. پاسخ‌های سیاسی آن‌ها می‌تواند استفاده از هوش مصنوعی را هدایت و یا نقض حقوق بشر و مسئولیت‌های آن را محدود یا تشویق کند می‌بایست به‌منظور مدیریت چالش‌های پیش رو دولت‌ها باید برای استفاده از مزایای هوش مصنوعی و کاهش تأثیرات مخرب آن استراتژی ملی اتخاذ کنند با اینکه نمی‌توان تأثیر نامطلوب هوش مصنوعی بر حق افراد در بهره‌مندی از کار شایسته را انکار کرد اما ممنوعیت توسل به این فناوری نیز اقدامی غیرمنطقی محسوب می‌شود؛ بنابراین بهترین گزینه ارائه راه‌کارهایی به‌منظور کنترل و نظارت بر فرایند تولید عرضه و توسل به هوش مصنوعی در راستای جلوگیری از نقض حق کار است؛ راه‌حل‌هایی که در قالب تعهدات حقوقی بر دولت‌ها تحمیل می‌شوند» (Abouzari, 2023). «هوش مصنوعی و توسل به آن ابزاری برای آسان‌تر شدن فرایند جذب نیروست و منجر به لطمه‌های جدی بر حق کار خواهد شد یا اینکه سامانه هوشمند در حال استفاده با توجه به عملکردی که تاکنون داشته است نقض حق بهره‌مندی از کار شایسته را با خود به دنبال داشته است، دولت‌ها مکلف‌اند در چهارچوب نظام حقوقی پیش‌بینی‌شده برای ارزیابی آثار حقوق بشری اقدامات و سازوکارهای لازم را در پیش بگیرند. نکته دیگری که باید به آن توجه شود نقش برجسته شرکت‌های خصوصی در فرایند، تحقیق تولید و توسعه فناوری هوش مصنوعی است باشند» (Elsan & Dehestani, 2022). «دولت‌ها در راستای تأمین و اجرای تعهدات حقوق بشری خود مکلف هستند با توجه به نوع و ماهیت خسارت‌های ایجادشده در اثر توسل به هوش مصنوعی اقدامات مؤثر و جامعی را برای جبران آسیب‌های وارده بر حق بهره‌مندی اشخاص از کار شایسته طراحی و اجرا کنند» (Seifi & Razmkhah, 2021). با توجه به پیچیدگی مسئولیت ساختار و عملکرد سیستم هوش مصنوعی تهیه و تدارک اسناد و ادله لازم جهت اثبات دعوا توسط فرد قربانی، بسیار دشوار است؛ موضوعی که می‌تواند نابرابری در وضعیت طرفین دعوا حین رسیدگی به موضوع مورد اختلاف و صدور حکم به بی حقی قربانی را در پی داشته باشد. به همین دلیل دولت‌ها وظیفه‌دارند شرایط دسترسی قربانیان به اطاعات لازم را برای اثبات ادعای خود فراهم کنند؛ ازجمله اطاعاتی درباره تفسیر داده‌های ورودی و عملکرد خروجی‌های سیستم هوش مصنوعی پذیرش و اجرای نظریه مسئولیت مطلق در دعاوی مرتبط با هوش مصنوعی می‌تواند گام بسیار مثبتی در راستای موفقیت فرایند رسیدگی به دعوای جبران خسارت به نفع قربانیان باشد.

### ۱-۶. هوش مصنوعی و نقض مسئولیت‌پذیری و پاسخگویی

اصول دیگری که از مسائل چالش‌برانگیز در مذاکرات و رایزنی‌های سالیان اخیر در مورد هوش مصنوعی بوده است اصول نظارت و برآورد انسانی و مسئولیت‌پذیری و پاسخگویی است. اروپا در راستای استفاده از هوش مصنوعی در سیستم‌های قضایی و محیط آن‌ها در سال ۲۰۱۸ پیشنهاد تنظیم مقررات هارمونیزه شده و هماهنگ در مورد هوش مصنوعی اقدامات هوش مصنوعی و اصلاح اقدامات قانونی اتحادیه اروپا در سال ۲۰۲۱ اعلامیه تورنتو و مونترال اشاره نمود. در تازه‌ترین اقدام صورت گرفته توسط سازمان آموزشی علمی و فرهنگی سازمان ملل متحد (یونسکو) نخستین توافق نقش و جایگاه اشخاص در چرخه عملکرد هوش مصنوعی در سند اخیر به‌عنوان نقش کلیدی در نظر گرفته‌شده است و به عبارتی باید بتوان مسئولیت اخلاقی و قانونی را برای هر مرحله از چرخه حیات سیستم‌های هوش مصنوعی به اشخاص حقیقی یا حقوقی موجود نسبت داد (Eubanks, 2018). در مقام تبیین مسئولیت هوش مصنوعی نیز به این مسئله اشاره‌شده است که بازیگران هوش مصنوعی باید به حقوق بشر احترام بگذارند، آن‌ها را ترویج و از آن‌ها محافظت کنند حفاظت از محیط‌زیست و اکوسیستم‌ها را ارتقا دهند و مسئولیت اخلاقی و قانونی مطابق با قوانین ملی و بین‌المللی موجود به‌ویژه موازین بین‌المللی حقوق بشر، اصول و استانداردها و راهکارهای اخلاقی در طول چرخه حیات سیستم‌های هوش مصنوعی را بر عهده بگیرند تعریف بازیگران و کنشگران عرصه هوش مصنوعی مطابق این سند عبارت است از هر بازیگری که حداقل در یک مرحله از چرخه زندگی هوش مصنوعی درگیر است و می‌تواند به اشخاص حقیقی و همچنین حقوقی مانند محققین برنامه نویسان مهندسان دانشمندان داده کاربران نهایی شرکت‌های فناوری بزرگ، شرکت‌های کوچک و متوسط استارت‌آپ‌ها دانشگاه‌ها نهادهای عمومی و غیره اطلاق شود این بخش بسیار مهمی در سند حاضر بوده که دلیل آن وجود اختلاف‌نظر و تئوری‌های متفاوت نظام مسئولیتی هوش مصنوعی در چندساله گذشته بوده است (Panser, 2011). اصول مندرج در سند حاضر نقطه عطفی در سیر تکاملی قانون‌گذاری در حوزه هوش مصنوعی عادلانه مسئولیت‌پذیر و شفاف می‌باشد و دلیل آن اقدام همگانی در سطح بین‌المللی در برابر پیشرفت‌های سریع این فناوری است بسیاری از فیلسوفان و متخصصان معتقدند که اگر چارچوب‌هایی دقیق و کارآمد برای هوش مصنوعی تدوین نشود شکاف میان کشورهایی که سردمدار این تکنولوژی هستند و کشورهای کمتر توسعه‌یافته به‌مراتب عمیق‌تر از شکاف بعد از انقلاب صنعتی خواهد بود به‌منظور ممانعت از بروز چنین آسیب‌هایی اگر اقدامات بیشتر و گسترده‌تر و همکاری‌های بین‌المللی صورت پذیرد تضمین این واقعیت که هوش مصنوعی باهدف ارتقاء سطح رفاه در خدمت بشر خواهد ماند مستحکم‌تر خواهد شد و برای ما نویدبخش دنیایی بهتر در کنار الگوریتم‌های منصفانه و بی‌طرف امن و مسئولیت‌پذیر است.

## ۲. راهکارهای رفع چالش‌های هوش مصنوعی در نقض حقوق بشر

در این قسمت به بررسی راهکارهای رفع چالش‌های هوش مصنوعی در نقض حقوق بشر پرداخته می‌شود.

### ۲-۱. قانون‌گذاری در زمینه هوش مصنوعی

هوش مصنوعی به‌عنوان مشاور در اتاق فکر سیاستمداران و یک پردازشگر سیاسی در عرصه سیاست خارجی ایران می‌تواند استفاده شود. به‌منظور انسجام در فرایند تصمیم‌گیری و در شرایط بحران و بازی‌های سیاسی اختلال افکن در عرصه بین‌المللی با افزایش کیفیت و سرعت تصمیم‌گیری بدون وجود استرس روانی که در زمان بحران ذهن انسان را از تصمیم‌گیری صحیح دور می‌کند و در مقابله با موانع راه‌حل ارائه می‌دهد با دراختیارگذاردن اطلاعات صحیح و شفاف برپایه منافع ملی به دور از جناح‌بندی‌های سیاسی می‌تواند به‌عنوان مدل تصمیم‌گیری هوشمندانه استفاده شود (Zakeri Nia, 2023).

هوش مصنوعی به‌عنوان یکی از اصلی‌ترین اختراعات انقلاب صنعتی چهارم در نظر گرفته‌شده است. جوامع به‌منظور سازگاری بهینه با موقعیت‌های جدید نیازمند وضع قوانین و مقرراتی برای شبه هوش طبیعی انسان در ساختار مصنوعی هستند. در این راستا کشورهای توسعه‌یافته و توسعه‌نیافته سعی در تکامل، توسعه و قانون‌گذاری این فناوری در تمام حوزه‌های کاربردی دارند.

در حوزه داخلی از یکسو حفظ حریم خصوصی شهروندان، امنیت ملی و انسانی و در حوزه شرکت‌ها حفظ منافع، حقوق شخص ثالث، مالکیت فکری و حفاظت از داده‌های عمومی و تجزیه‌وتحلیل آن‌ها از دیگر سو در حوزه ارتش توسعه سیستم‌های سلاح خودکار نیازمند الزامات نظارتی و چارچوب قانونی فرمول بندی شده برای توسعه آینده سیستم‌های مبتنی بر هوش مصنوعی است (Maghrebi Gerdroodbari et al., 2023).

چالش خاص هوش مصنوعی به‌عنوان تکنولوژی این است که در چارچوب سیاست‌های نظارتی قرار ندارد؛ بنابراین نهادهای قانون‌گذاری، مراجع نظارتی و نهادهای بین‌المللی برای تنظیم بخش‌های تحلیل و ابزارهای تصمیم‌گیری با چالش روبه‌رو هستند. در همین راستا یکی از کشورهای پیشرو در این دانش آلمان است و از نشانه‌های تحولات هوش مصنوعی تدوین «راهبرد هوش مصنوعی دولت فدرال آلمان» است که به‌عنوان چارچوبی برای سیاست‌های کلی تدوین‌شده است .مسئولیت تأمین مالی تحقیق بر عهده وزارت آموزش و تحقیقات فدرال است، درحالی‌که وزارت دادگستری فدرال مسئولیت مسائل حقوقی مربوط به کاربرد هوش مصنوعی را بر عهده دارد، وزارت کار و امور اجتماعی فدرال مسئول تأثیرات بازار کار است؛ این گسترش وسیع سازمان از بعضی جهات برای وسعت موضوعی هوش مصنوعی مناسب است، زیرا هوش مصنوعی در بسیاری از زمینه‌های سیاسی تأثیر می‌گذارد. با روی‌آوردن کشورها به الگوریتم‌ها برای پیش‌بینی رویدادها، سیاست خارجی به‌کلی تغییر شکل خواهد داد؛ بدین ترتیب اگر ایران مایل به اعمال‌نفوذ سیاست خارجی خود بر توسعه آینده هوش مصنوعی باشد، به هماهنگی قوی‌تری در حوزه‌های گوناگون نیازمند است و برای ادغام هوش مصنوعی در جامعه ازنظر اخلاقی، حقوقی و فرهنگی نیازمند تدوین قوانین و مقرراتی است (Valipour & Esmaili, 2021).

به‌طورکلی، انتقال هوش مصنوعی با چالش‌ها و موانع حقوقی مواجه است که نیاز به توجه و حل آن‌ها دارد. این موانع می‌توانند مسائلی مانند مالکیت فکری، حریم خصوصی، مسئولیت، تأیید و تصدیق، عدالت و تبعیض، و تعامل انسان و هوش مصنوعی را در بربگیرند. به‌طور مثال، در مورد مالکیت فکری، باید قوانین و مقرراتی وجود داشته باشد که مشخص کنند کدام اجزای هوش مصنوعی قابل مالکیت هستند و چگونه این مالکیت باید حفظ شود. در مورد حریم خصوصی، باید سیاست‌ها و قوانینی وجود داشته باشند که اطمینان حاصل کنند داده‌های حساسی که توسط سیستم‌های هوش مصنوعی پردازش می‌شوند، محافظت شوند و حریم خصوصی افراد حفظ شود. در نهایت، باید توجه داشت که این چالش‌ها به‌تنهایی نمی‌توانند انتقال هوش مصنوعی را از عمل جلوگیری کنند، اما نیاز به توسعه و اجرای قوانین و سیاست‌هایی دارند که این چالش‌ها را به حداقل برسانند و به حداکثر ایمنی و عدالت اجتماعی در استفاده از هوش مصنوعی کمک کنند (Sheikhvand et al., 2023).

تصویب قوانین در حوزه هوش مصنوعی دارای اهمیت بسیاری است و می‌تواند تأثیر زیادی بر توسعه، استفاده، و تأثیرگذاری این فناوری داشته باشد. در زیر به برخی از نقش‌های مهمی که قوانین در حوزه هوش مصنوعی دارند، اشاره می‌کنم:

قوانین می‌توانند استفاده از هوش مصنوعی را تنظیم کنند و محدودیت‌هایی را برای کاربردهای خاص آن اعمال کنند. به‌عنوان‌مثال، قوانین می‌توانند استفاده از هوش مصنوعی درزمینه حفظ حریم خصوصی، امنیت سایبری، و پیشگیری از تبعیض را تنظیم کنند (Mostafavi Ardabili et al., 2022).

قوانین می‌توانند مسئولیتهای قانونی را مشخص کنند و مشکلاتی که احتمالاً به دلیل استفاده از هوش مصنوعی پیش می‌آید را حل کنند. این شامل مسئولیت تولیدکنندگان، توزیع‌کنندگان، و کاربران نهایی هوش مصنوعی است. قوانین می‌توانند حقوق مختلف افراد را در ارتباط با استفاده از هوش مصنوعی تأیید و حفظ کنند. این شامل حقوق مربوط به حفظ حریم خصوصی، عدالت، و عدم تبعیض است. قوانین می‌توانند انگیزه‌ها و امتیازهایی را برای تحقیق و توسعه درزمینه هوش مصنوعی فراهم کنند. این امر می‌تواند به تشویق نوآوری و پیشرفت در این زمینه کمک کند. قوانین می‌توانند به تشویق استفاده از هوش مصنوعی به‌نحوی‌که اثربخشی آن تضمین‌شده و اعتماد عمومی به این فناوری افزایش یابد، کمک کنند. قوانین می‌توانند برای مقابله با تهدیداتی که از استفاده نادرست یا سوءاستفاده از هوش مصنوعی ناشی می‌شوند، اقدام کنند و تدابیری برای پیشگیری از آن‌ها اتخاذ کنند (Bakhtiari, 2021).

در کل، تصویب قوانین در حوزه هوش مصنوعی می‌تواند به تنظیم و کنترل استفاده از این فناوری، تضمین حقوق و حفظ اعتماد عمومی، تشویق نوآوری، و مقابله با تهدیدات مرتبط با آن کمک کند. این قوانین باید به‌طور هماهنگ با توسعه روزافزون تکنولوژی و نیازهای جامعه و افراد تنظیم شوند.

**۲-۲. شفافیت در در مورد روش‌ها و الگوریتم‌های استفاده‌شده**

توسعه‌دهندگان هوش مصنوعی باید شفافیت در مورد روش‌ها و الگوریتم‌های استفاده‌شده را تضمین کنند. همچنین، آن‌ها باید مسئولیت کنترلی بر روی عواقب احتمالی استفاده از فناوری‌های خود داشته باشند و در صورت لزوم به تصحیح آن‌ها بپردازند. شفافیت در تهیه و بکارگیری سیستم‌های هوش مصنوعی اهمیت زیادی دارد و می‌تواند اثرات مثبت زیادی بر جامعه و سازمان‌ها داشته باشد. شفافیت در فرآیند تهیه و بکارگیری سیستم‌های هوش مصنوعی می‌تواند اعتماد عمومی به این سیستم‌ها را افزایش دهد. افراد و سازمان‌ها که از این سیستم‌ها استفاده می‌کنند، اطمینان حاصل می‌کنند که فرآیند تصمیم‌گیری و عملکرد این سیستم‌ها قابل فهم و قابل پیگیری است.

شفافیت به معنای ارائه اطلاعات کافی و قابل‌درک در مورد روش‌ها، داده‌ها، و الگوریتم‌های مورداستفاده در سیستم‌های هوش مصنوعی است. این اطلاعات به کاربران و سایر ذینفعان کمک می‌کند تا فرآیند تصمیم‌گیری را بهتر درک کنند و بهطور اثربخش‌تر با سیستم‌ها همکاری کنند (Atazadeh & Ansari, 2019).

شفافیت می‌تواند به کاهش تبعیض و نابرابری در استفاده از سیستم‌های هوش مصنوعی کمک کند. اطلاعات شفاف در مورد عملکرد سیستم‌ها و استفاده از الگوریتم‌ها می‌تواند کمک کند تا اطمینان حاصل شود که تصمیمات به عدالت و بدون تبعیض اتخاذ می‌شود.

با داشتن دسترسی به اطلاعات شفاف، می‌توان فرآیند عملکرد سیستم‌های هوش مصنوعی را ارزیابی کرد و بهبودهای لازم را اعمال کرد. این امر بهبود پایداری و کارایی این سیستم‌ها را تضمین می‌کند. با شفافیت در فرآیند تهیه و بکارگیری سیستم‌های هوش مصنوعی، می‌توان به راحتی خطاها و ناپیوستگی‌های موجود در طراحی و اجرای این سیستم‌ها را شناسایی کرد و پیشگیری از آن‌ها را ممکن ساخت (Rahbari & Shabanpour, 2022). به‌طورکلی، شفافیت در تهیه و بکارگیری سیستم‌های هوش مصنوعی می‌تواند بهبود عملکرد، اعتماد، و اثربخشی این سیستم‌ها را فراهم کند و از پیامدهای منفی ناشی از عدم شفافیت جلوگیری کند.

**۲-۳. ارتقاء حفاظت از حریم شخصی و آزادی‌های شخصی و افزایش آگاهی عمومی**

استفاده از هوش مصنوعی در تحلیل داده‌های شخصی می‌تواند به نقض حقوق حریم شخصی افراد منجر شود. بنابراین، ارتقاء حفاظت از حریم شخصی افراد نیز یکی از چالش‌های مهم است. افرادی که الگوریتم‌های هوش مصنوعی را طراحی و پیاده‌سازی می‌کنند باید به ابعاد اخلاقی و حقوقی آن توجه کنند و اطمینان حاصل کنند که عملکرد آن‌ها شفاف و قابل تفسیر است و با اصول حقوق بشر هماهنگ است. استفاده از هوش مصنوعی باید با تعهدات بین‌المللی که کشورها نسبت به حقوق بشر دارند، هماهنگ باشد. این اعمال باید به این معیارها تطابق داشته باشند و نه تنها حقوق افراد را ارتقاء دهند بلکه از آن‌ها محافظت کنند. بنابراین، هوش مصنوعی می‌تواند به دو صورت موجب ارتقاء و تقویت حقوق بشر یا تهدید و تخریب آن‌ها عمل کند. ا ین وابستگی به نحوه استفاده و اجرای این فناوری است و چگونگی تعامل با اصول و مقررات حقوق بشر (Asadpour et al., 2023).

صیانت از حقوق بشر شامل حفظ آزادی‌های شخصی افراد است، از جمله آزادی بیان، آزادی مذهبی، حق به داشتن یک زندگی خصوصی و آزادی از سرکوب و شکنجه. این تالشها و اقدامات به‌منظور صیانت از حقوق بشر به‌عنوان اصول و ارزش‌های بنیادی انسانی بسیار حیاتی هستند و برای توسعه پای دار و صلح‌آمیز جوامع ضروری می‌باشند (Hakim & Ebrahimi, 2023). صیانت از حقوق بشر درزمینه‌ی هوش مصنوعی یکی از مسائل حیاتی و پیچیده در عصردیجیتالی است. این دو مفهوم در ارتباط با یکدیگر، مخصوصاً در زمینه هایی مانند حریم خصوصی، تبعیض، تصمیم‌گیری خودکار و انصاف اجتماعی، نقش بسیار مهمی دارند.

در همین حال، افزایش آگاهی عمومی در مورد روش‌های استفاده از هوش مصنوعی و تأثیرات آن بر حقوق بشر بسیار مهم است. این اطلاعات به افراد کمک می‌کند تا از حقوق خود آگاهانه دفاع کنند و به ایجاد فضایی سالم و امن برای توسعه هوش مصنوعی کمک کند. با توجه به این مسائل، تلاش برای ایجاد یک چارچوب قانونی و نظارتی مناسب و توسعه فناوری با رعایت اصول حقوق بشر ضروری است تا از بهره‌مندی از فواید هوش مصنوعی به همراه حفظ حقوق و آزادی‌های انسانی اطمینان حاصل شود.

**۲-۵. ضرورت تدوین مقررات خاص بین‌المللی در حوزه هوش مصنوعی**

موضوع دیگر موردتوجه در این حوزه قوانین بین‌المللی است. با توسعه هوش مصنوعی، نیاز به تدوین قوانین بین‌المللی جهت مدیریت چالش‌های حقوقی در مقیاس جهانی افزایش می‌یابد. تعیین استانداردهای حقوقی بین‌المللی می‌تواند در جلب اعتماد و همکاری بین کشورها کمک کند. همان‌طور که پروتکل‌های موجود در شبکه جهانی اینترنت دارای قواعد متحدالشکلی هستند، به همین موازات وجود قوانین متحدالشکل ذیل معاهدات بین‌المللی می‌تواند بسیاری از چالش‌ها را برطرف کند. البته گام نخست تدوین سیاست‌های بهروز و دقیق تقنینی داخلی با نگاه بین‌المللی و با در نظر داشت لزوم تعامل با سایر نظام‌های حقوقی راجع به هوش مصنوعی است. اگرچه پدیده واحدی موردبررسی قرار می‌گیرد، اما نگاه‌ها و رویکردهای متفاوت و تلفیق نقاط مثبت آن می‌تواند به روش‌های پخته‌تر مبتنی بر سیاست‌گذاری‌های داخلی و بین‌المللی ختم شود (Javanbakht et al., 2023).

تدابیر حقوقی دقیق و تعادلی میان توسعه فناوری و حقوق افراد می‌تواند به جامعه برای پذیرش بهینه از هوش مصنوعی آمادگی بخشد. همراه با پیشرفت روزافزون در این حوزه ممکن است چالش‌های جدیدی پدیدار شود. این چالش‌ها در هر یک از نظام‌های حقوقی شکل منحصربه‌فرد خود را دارد، اما به نظر می‌رسد همکاری بین‌المللی با نگاه توسعه متوازن می‌تواند باعث هم‌افزایی و رفع مشکلات و موانع استفاده و درنتیجه شکوفایی این حوزه شود (Valipour & Esmaili, 2021).

ضرورت تدوین مقررات خاص بین‌المللی در حوزه هوش مصنوعی بسیار مهم است و چندین دلیل برای آن وجود دارد (Sheikhvand et al., 2023). اطمینان از انسجام جهانی: هوش مصنوعی یک فناوری جهانی است و اثرات آن می‌تواند به‌سرعت از مرزها عبور کند. بنابراین، مقررات بین‌المللی می‌تواند اطمینان حاکمیت هر کشور را در مواجهه با چالش‌های مرتبط باهوش مصنوعی به اشتراک بگذارد. ۲) حفظ حقوق بشر: مقررات بین‌المللی می‌توانند مکانیسم‌هایی را فراهم کنند تا از نقض حقوق بشر در ارتباط باهوش مصنوعی جلوگیری شود و به حقوق انسانی حفظ شده در سندی مانند اعلامیه جهانی حقوق بشر پایبند باشند. ۳) تسهیل در تبادل داده: مقررات بین‌المللی می‌توانند استانداردهایی برای تبادل داده‌های هوش مصنوعی بین کشورها ارائه کنند و درنتیجه همکاری بین‌المللی را تسهیل کنند. ۴) تشویق به نوآوری مسئولانه: مقررات بین‌المللی می‌توانند به توسعه و استفاده از هوش مصنوعی با رعایت اصول اخلاقی و حقوق بشر تشویق کنند و این امر می‌تواند محرکی برای نوآوری مسئولانه در این زمینه باشد. ۵) جلوگیری از رقابت نامطلوب: بدون مقررات بین‌المللی، ممکن است کشورها به رقابتی غیرقابل‌پیش‌بینی در زمینه هوش مصنوعی و توسعه آن وارد شوند که ممکن است به نتایج نامطلوبی برای جامعه جهانی منجر شود. ۶) تضمین اعتماد عمومی: مقررات بین‌المللی می‌توانند اعتماد عمومی به هوش مصنوعی را افزایش دهند، زیرا افراد می‌دانند که این فناوری با رعایت استانداردهای حقوقی و اخلاقی توسعه و استفاده می‌شود.

مقررات بین‌المللی در حوزه هوش مصنوعی می‌توانند ابزاری قدرتمند برای مدیریت اثرات اجتماعی، اخلاقی، و حقوقی این فناوری باشند و در جهت تضمین توسعه مسئولانه و پایدار آن کمک کنند (Sheikhvand et al., 2023).

بدون استانداردهای بین‌المللی، کشورها ممکن است به دنبال بهره‌برداری از هوش مصنوعی بدون رعایت اصول اخلاقی و حقوق بشر باشند، که ممکن است منجر به نتایج نامطلوبی برای جامعه جهانی شود. بدون مقررات، اطلاعات مربوط به هوش مصنوعی به‌صورت ناحیه‌ای در سراسر جهان جمع‌آوری و استفاده می‌شوند، و این می‌تواند به تفکیک اطلاعات و سوءاستفاده از آن‌ها منجر شود. بدون مقررات، احتمال وجود نامساوی در دسترسی به فناوری هوش مصنوعی بین کشورها و حتی درون کشورها وجود دارد که ممکن است منجر به افزایش شکاف دیجیتالی و نابرابری‌های اجتماعی شود. عدم وجود مقررات ممکن است منجر به‌تبعیض و نارضایتی اجتماعی شود، زیرا افراد ممکن است احساس کنند که داده‌های شخصی و حقوقشان در معرض خطر قرار دارد و حق کنترل بر فناوری‌هایی که زندگی آن‌ها را تحت تأثیر قرار می‌دهد را ندارند. عدم وجود استانداردها و مقررات ممکن است منجر به تأخیر در پیشرفت هوش مصنوعی شود، زیرا عدم قطعیت درباره اصول اخلاقی، حقوقی و امنیتی می‌تواند توسعه فناوری را مختل کند و اعتماد عمومی را کاهش دهد. بنابراین، تدوین مقررات بین‌المللی در حوزه هوش مصنوعی ضروری است تا از آسیب‌های اجتماعی، اخلاقی و حقوقی جلوگیری شود و فرصت‌های مثبتی برای توسعه مسئولانه این فناوری فراهم شود (Sheikhvand et al., 2023).

ضرورت تدوین مقررات خاص بین‌المللی در حوزه هوش مصنوعی بسیار مهم است و چندین دلیل برای آن وجود دارد (Balouch Fard, 2022): ۱) اطمینان از انسجام جهانی: هوش مصنوعی یک فناوری جهانی است و اثرات آن می‌تواند به‌سرعت از مرزها عبور کند. بنابراین، مقررات بین‌المللی می‌تواند اطمینان حاکمیت هر کشور را در مواجهه با چالش‌های مرتبط باهوش مصنوعی به اشتراک بگذارد. ۲) حفظ حقوق بشر: مقررات بین‌المللی می‌توانند مکانیسم‌هایی را فراهم کنند تا از نقض حقوق بشر در ارتباط باهوش مصنوعی جلوگیری شود و به حقوق انسانی حفظ شده در سندی مانند اعلامیه جهانی حقوق بشر پایبند باشند. ۳) تسهیل در تبادل داده: مقررات بین‌المللی می‌توانند استانداردهایی برای تبادل داده‌های هوش مصنوعی بین کشورها ارائه کنند و درنتیجه همکاری بین‌المللی را تسهیل کنند. ۴) تشویق به نوآوری مسئولانه:

مقررات بین‌المللی می‌توانند به توسعه و استفاده از هوش مصنوعی با رعایت اصول اخلاقی و حقوق بشر تشویق کنند و این امر می‌تواند محرکی برای نوآوری مسئولانه در این زمینه باشد. ۵) جلوگیری از رقابت نامطلوب: بدون مقررات بین‌المللی، ممکن است کشورها به رقابتی غیرقابل‌پیش‌بینی درزمینه هوش مصنوعی و توسعه آن وارد شوند که ممکن است به نتایج نامطلوبی برای جامعه جهانی منجر شود.

تضمین اعتماد عمومی: مقررات بین‌المللی می‌توانند اعتماد عمومی به هوش مصنوعی را افزایش دهند، زیرا افراد می‌دانند که این فناوری با رعایت استانداردهای حقوقی و اخلاقی توسعه و استفاده می‌شود. ۶) مقررات بین‌المللی در حوزه هوش مصنوعی می‌توانند ابزاری قدرتمند برای مدیریت اثرات اجتماعی، اخلاقی، و حقوقی این فناوری باشند و در جهت تضمین توسعه مسئولانه و پایدار آن کمک کنند.

**۳. حقوق بشر و هوش مصنوعی در کنوانسیون بین المللی هوش مصنوعی**

در سال ۲۰۱۹ کمیته ویژه‌ای در شورای اروپا موظف شد به امکان‌سنجی تدوین یک چارچوب قانونی برای توسعه، طراحی و کاربرد هوش مصنوعی، بر اساس استانداردهای این شورا در مورد حقوق بشر، دموکراسی و حاکمیت قانون بپردازد. برای انجام این مأموریت این کمیته می‌بایست در درجه نخست استانداردهای شورای اروپا مربوط به طراحی، توسعه و کاربرد فناوری های دیجیتال، در زمینه های حقوق بشر، دموکراسی و حاکمیت قانون، به ویژه بر اساس اسناد حقوقی موجود را در نظر بگیرد؛ دوم، اسناد حقوقی بین‌المللی جهانی و منطقه‌ای مرتبط موجود، کارهای انجام شده توسط سایر نهادهای شورای اروپا و همچنین کارهای جاری در سایر سازمان‌های بین‌المللی و منطقه‌ای را در نظر بگیرد؛ سوم؛ نگرش جنسیتی، ارتقاء و حمایت از حقوق افراد دارای معلولیت در اجرای وظایف خود را به درستی مورد توجه قرار دهد.پس از انجام این مأموریت، این کمیته در سال ۲۰۲۲ گزارش کار خود را ارائه داد و سپس توسط یک کمیته جدید تحت عنوان «کمیته هوش مصنوعی» که متن معاهده را تهیه و مذاکره کرد، جایگزین شد. در نهایت، متن این پیمان از سوی ۴۶ کشور عضو شورای اروپا و با مشارکت همه کشورهای ناظر شامل کانادا، ژاپن، مکزیک و آمریکا و همچنین اتحادیه اروپا، تهیه شد. هدف این پیمان، «تضمین توسعه هوش مصنوعی در راستای حقوق بشر، دموکراسی و حاکمیت قانون» عنوان شده است. هدف این معاهده تضمین این است که فعالیت‌های درون چرخه حیات سیستم‌های هوش مصنوعی کاملا با حقوق بشر، دموکراسی و حاکمیت قانون سازگار باشد و در عین حال منجر به پیشرفت و نوآوری فناوری شود. این سند بین‌المللی با در نظر داشتن این واقعیت که فناوری‌های مبتنی بر هوش مصنوعی می‌توانند خدمات ارزنده و قابل‌توجهی به زندگی بشر ارائه نمایند به این حقیقت نیز اذعان دارد که کاربرد بی‌قیدوشرط این تکنولوژی می‌تواند بنیان‌های مبانی اخلاقی و کرامت انسانی را به لرزه بی‌افکند. اخیراً این فناوری‌ها در امور تخصصی مانند تشخیص و غربالگری سرطان، کمک به افراد دارای معلولیت و مسائلی دیگر از قبیل کمک به مبارزه با مشکلاتی مانند تغییرات آب‌وهوا و همچنین گرسنگی در جهان به کار گرفته‌شده و عملکردی مفید داشته‌اند در کنار فواید بیشمار هوش مصنوعی نگرانی‌هایی در مورد کاربرد این فناوری وجود دارد که می‌توان به‌عنوان نمونه به ایجاد و یا تشدید تعصب‌های موجود و یا خلق گونه‌ای جدید از تبعیض‌ها اشاره نمود و یا عمیق‌تر نمودن شکاف‌ها و نابرابری‌های موجود در جهان در داخل کشورها و خارج از مرزهای داخلی تهدید حریم شخصی افراد موارد دیگری ازاین‌دست هستند، هدف اصلی توصیه‌نامه یونسکو ارائه مبنایی برای عملکرد سیستم‌های هوش مصنوعی به نفع بشریت، جوامع، محیط‌زیست اکوسیستم‌ها و جلوگیری از بروز آسیب در کنار ترویج احترام به کرامت انسانی و برابری جنسیتی، حفاظت از منافع نسل‌های کنونی و آینده و حمایت از حقوق بشر آزادی‌های اساسی در تمام مراحل چرخه حیات سیستم هوش مصنوعی است. تلاش این سازمان بر این بوده است تا بتواند یک ابزار هنجاری مؤثر و کارآمد که در سطح بین‌المللی پذیرفته‌شده است را از طریق توصیه‌های سیاستی ملموس با تأکید قوی بر مسائل برابری نژادی و جنسیتی و حفاظت از محیط‌زیست و اکوسیستم‌ها ایجاد

نماید. سند هوش مصنوعی اخلاقی یونسکو بر لزوم آموزش نوین در عصر دیجیتال مشارکت همگانی علوم مختلف اهمیت کثرت‌گرایی فرهنگی و ممانعت از انحصارگرایی و توجه خاص به کشورهای درحال‌توسعه تأکید ویژه دارد اصول و ارزش‌های هوش مصنوعی اخلاقی برای تمامی بازیگران و کنشگران عرصه هوش مصنوعی از دولت‌ها گرفته تا سازمان‌ها و شرکت‌های خصوصی و مؤسسات علمی و دانشگاهی راهگشا و راهنما خواهد بود و مبنایی برای اصلاح قوانین موجود و یا تدوین قواعد جدید است. درحالی‌که ارزش‌های مندرج در سند مانند احترام حمایت و ارتقای کرامت انسانی حقوق بشر و آزادی‌های اساسی، شکوفایی محیط‌زیست و اکوسیستم و حفظ صلح و هماهنگی زیربنای اصول هستند، اصول بیان‌شده نیز باعث خواهند شد که به ارزش‌های مذکور جامه عمل پوشانده شود. اصولی که در توصیه‌نامه اخلاق هوش مصنوعی به آن‌ها اشاره و تأکید شده است شامل اصل تناسب و بی‌ضرر بودن، رعایت ایمنی و امنیت انصاف و عدم تبعیض پایداری و ثبات محترم شمردن حریم شخصی نظارت و برآورد انسانی، شفافیت و توصیف‌پذیری، مسئولیت‌پذیری و پاسخگویی ارتقاء آگاهی و دانش تکنولوژیک و نظارت و همکاری چندجانبه و هماهنگ کشورهای عضو است. نخستین اصل مندرج در سند مزبور بر این نکته تأکید دارد که تمامی فرآیندهایی که در چرخه عملکرد هوش مصنوعی وجود دارند نمی‌توانند از آنچه برای دستیابی به اهداف یا مقاصد مشروع لازم است تجاوز نموده و باید متناسب با مبانی و اصول باشند. اصل حائز اهمیت دیگر انصاف و عدم تبعیض است و این واقعیت به‌صراحت بیان‌شده است که بازیگران هوش مصنوعی باید تمام تلاش خود را برای به حداقل رساندن و اجتناب از تقویت یا تداوم تعصبات اجتماعی و فنی در طول چرخه حیات سیستم هوش مصنوعی انجام دهند تا از منصفانه بودن چنین سیستم‌هایی اطمینان حاصل شود؛ در کنار آن راهکاری در قبال وقوع چنین تعصب‌ها و تبعیض‌هایی در نظر گرفته شود.

**نتیجه‌گیری**

در عصری که هوش مصنوعی و فناوری روباتیک پیشرفتی بسیار سریع و روندی صعودی دارد عدم توجه به فرصت‌ها و چالش‌های آن، جامعه را با مسائلی پیش‌بینی‌نشده روبه‌رو خواهد کرد. بنابراین حقوق بین‌الملل نیازمند بازنگری و در برخی مفاهیم و تدوین قوانین جدیدی به‌منظور آمادگی جهانی برای رویارویی با تحولات ناشی از هوش مصنوعی و کنترل و استفاده بهینه و مثبت از این فناوری می‌باشد لذا اقدامات متعددی در سطح ملی و بین‌المللی برای رفع این مشکلات و نگرانی‌ها انجام‌شده که از آن جمله می‌توان به مقرره گذاری این حوزه با محوریت رعایت اصول اخلاق، شفافیت منع تبعیض و مسئولیت در سطح ملی و تقویت فرایندهای مشارکتی بین‌المللی، تشکیل کارگروه‌ها و کمیسیون‌های بین‌المللی و تشویق به سرمایه‌گذاری در حوزه‌های تأثیرپذیر از هوش مصنوعی اشاره کرد.پیشنهاد می‌شود کارگروه‌های ملی ضمن پایش مصادیق حقوقی تأثیرپذیر از هوش مصنوعی و با عنایت به اصول کلی اخلاقی و حقوق بشری اقدامات لازم برای تهیه دستورالعمل‌ها یا وضع قوانین خاص مرتبط با حقوق فناوری‌های نوین به‌ویژه فناوری هوش مصنوعی را در دستور کار قرار دهند. صیانت از حقوق بشر در زمینه هوش مصنوعی به این معناست که هنگام توسعه و استفاده از فناوری‌های هوش مصنوعی، باید به حقوق و آزادی‌های اساسی انسان‌ها احترام گذاشته شود. به‌عنوان‌مثال، الگوریتم‌های تصمیم‌گیری خودکار باید به‌طور عادلانه عمل کرده و از تبعیض پرهیز کنند. همچنین، لازم است که اطلاعات شخصی افراد محافظت شود و به آن‌ها اجازه داده شود که کنترل داشته باشند که اطلاعاتشان چگونه استفاده می‌شود. برای اطمینان از اینکه هوش مصنوعی با استانداردهای حقوق بشر هماهنگی داشته باشد، لازم است که قوانین و مقررات مناسبی وضع شود و سازمان‌های نظارتی مستقل ایجاد شوند تا اجرای این قوانین را نظارت کنند. همچنین، ارتقاء آگاهی و توانمندی‌های حقوقی در ارتباط با مسائل هوش مصنوعی برای جامعه و تصمیم گیران نیز بسیار مهم است. به‌طورکلی، برای صیانت از حقوق بشر درزمینه هوش مصنوعی، نیاز به یک

چارچوب قانونی قوی، نظارت مؤثر و همکاری بین‌المللی داریم تا این فناوری‌ها برای بهبود زندگی انسان‌ها استفاده شوند و به آن‌ها آسیب نرسانند. به‌طور مفصل‌تر، صیانت از حقوق بشر درزمینه هوش مصنوعی شامل چندین جنبه مهم است: ۱) لازم است که سیاست‌ها و قوانین مناسبی وضع شود تا اطمینان حاصل شود که حریم خصوصی افراد محافظت می‌شود. ۲) الگوریتم‌های تصمیم‌گیری خودکار باید به‌طور عادلانه عمل کنند و تبعیض نکنند. برای این کار، لازم است که الگوریتم‌ها و مدل‌های هوش مصنوعی توسط توسعه‌دهندگان مورد ارزیابی دقیق قرار گیرند تا اطمینان حاصل شود که نتایج آن‌ها به همه افراد بدون تبعیض ارائه می‌شود.

**تعارض منافع**

در انجام مطالعه حاضر، هیچ‌گونه تضاد منافعی وجود ندارد.

**مشارکت نویسندگان**

در نگارش این مقاله تمامی نویسندگان نقش یکسانی ایفا کردند.

**حامی مالی**

این پژوهش حامی مالی نداشته است.

## EXTENDED SUMMARY

The rapid proliferation of artificial intelligence (AI) across all sectors of human life has brought both unparalleled opportunities and unprecedented challenges for the protection of human rights, prompting the urgent need for legal, ethical, and policy frameworks to mitigate its adverse effects. AI, as a branch of computer science aimed at simulating human intelligence through processes such as learning, reasoning, and problem-solving (Balhara et al., 2020; Tahmasbi, 2006; Vaseghi, 2020), has transformative potential in domains ranging from healthcare to education, security, and governance (Javdani Zaman, 2022). However, its rapid integration into these fields has triggered significant human rights concerns, including violations of privacy, discrimination, curtailment of freedom of expression, erosion of labor rights, and challenges to accountability and the rule of law (Abouzari, 2023; Balouch Fard, 2022; Elsan & Dehestani, 2022; Floridi, 2014; Hakim & Ebrahimi, 2023; Haskel, 2023; Maghrebi Gerdroodbari et al., 2023; Nikandish et al., 2022; Sheikhvand et al., 2023; Zakeri Nia, 2023). These issues are exacerbated by the opacity of many AI systems, the biases embedded in algorithmic decision-making, and the lack of uniform global regulations. Notably, mass data collection and surveillance technologies, such as facial recognition, have been shown to reinforce racial and gender biases, leading to serious privacy infringements and discriminatory practices (Floridi, 2014). The dual capacity of AI to either advance or undermine fundamental freedoms places an ethical obligation on developers, policymakers, and international institutions to ensure that AI deployment aligns with the principles of dignity, equality, and justice (Haskel, 2023; Javdani Zaman, 2022).

One of the core areas where AI impacts human rights is the right to privacy. AI-driven surveillance systems, including CCTV networks, biometric recognition tools, and predictive analytics, enable unprecedented tracking of individuals' behaviors, locations, and associations (Floridi, 2014). Such technologies, while justified under the pretext of public safety or targeted marketing, often operate without informed consent, contravening the right to private life and undermining public trust. Similarly, AI's influence on freedom of expression is twofold: while it can aid in combating hate speech and misinformation through algorithmic content moderation (Javdani Zaman, 2022), it also

facilitates the rapid spread of disinformation and manipulation of public opinion (Haskel, 2023). This paradox underscores the need for governance models that strike a balance between protecting open discourse and safeguarding against harmful content. Discrimination constitutes another pressing challenge, as AI systems trained on biased historical datasets can perpetuate systemic inequalities in employment, law enforcement, and access to essential services (Elsan & Dehestani, 2022). Furthermore, the automation of decision-making processes in governance risks diluting the principle of the rule of law if mechanisms for human oversight, contestability, and remediation are absent (Balouch Fard, 2022; Hakim & Ebrahimi, 2023; Nikandish et al., 2022; Sheikhvand et al., 2023). The blind trust in algorithmic infallibility is both legally and ethically hazardous, as past empirical evidence reveals that AI decisions can still be flawed, context-insensitive, or susceptible to malicious cyberattacks (Maghrebi Gerdroodbari et al., 2023; Zakeri Nia, 2023).

Labor rights are also significantly affected by AI adoption, particularly in relation to job security and the right to decent work. Automation threatens low-skilled and vulnerable workers by replacing human labor in various sectors, thereby exacerbating unemployment and income inequality (Abouzari, 2023; Elsan & Dehestani, 2022; Javdani Zaman, 2022; Seifi & Razmkhah, 2021). Although AI can create new economic opportunities, such benefits are often unequally distributed, necessitating regulatory safeguards to ensure fair labor practices and equal access to new job markets. The complexity of AI systems also complicates the attribution of responsibility in cases of harm, making it difficult for victims to gather evidence or prove causation in legal disputes (Elsan & Dehestani, 2022; Seifi & Razmkhah, 2021). This imbalance of power between AI operators and affected individuals highlights the importance of adopting strict liability frameworks and ensuring that victims have access to necessary information for legal redress. Accountability challenges extend to clarifying the roles and responsibilities of various AI actors, including developers, data scientists, end users, and corporations (Eubanks, 2018; Panser, 2011). Without clear attribution of ethical and legal duties, harmful outcomes risk going unaddressed, undermining public confidence in AI governance.

Addressing these challenges requires a multifaceted approach that incorporates national legislation, international cooperation, and robust ethical guidelines. Legislative action is essential to regulate AI applications across domains, protecting privacy, preventing discrimination, and ensuring transparency in algorithmic decision-making (Bakhtiari, 2021; Maghrebi Gerdroodbari et al., 2023; Mostafavi Ardabili et al., 2022; Sheikhvand et al., 2023; Valipour & Esmaili, 2021; Zakeri Nia, 2023). Transparent disclosure of AI methodologies, data sources, and decision-making criteria is critical for building trust and enabling independent oversight (Atazadeh & Ansari, 2019; Rahbari & Shabanpour, 2022). Developers must adopt “explainable AI” principles to ensure that systems are interpretable and accountable. Additionally, enhancing public awareness of AI’s societal impacts empowers individuals to safeguard their rights (Asadpour et al., 2023; Hakim & Ebrahimi, 2023). Given the global nature of AI, harmonized international regulations are vital for establishing uniform standards, facilitating cross-border data sharing, and preventing a “race to the bottom” in ethical and legal protections (Balouch Fard, 2022; Javanbakht et al., 2023; Sheikhvand et al., 2023; Valipour & Esmaili, 2021). Such frameworks should embed human rights protections into every stage of AI’s lifecycle, from design to deployment, and promote innovation that is equitable and socially beneficial.

The International Convention on Artificial Intelligence, currently under development within the Council of Europe framework, represents a landmark effort to codify global standards for AI governance. Rooted in principles of human rights, democracy, and the rule of law, the convention

seeks to ensure that AI technologies serve humanity while minimizing potential harms. Its provisions emphasize proportionality, safety, fairness, transparency, non-discrimination, and sustainability, while also mandating human oversight and accountability (Eubanks, 2018; Panser, 2011). By involving multiple stakeholders—including governments, private sector entities, academia, and civil society—the convention fosters a collaborative approach to ethical AI development. It aligns closely with UNESCO's Ethical AI guidelines, which stress cultural pluralism, inclusivity, environmental protection, and equitable participation by developing countries. This international consensus-building process aims to mitigate risks such as entrenched biases, privacy intrusions, and exacerbation of global inequalities, while leveraging AI's capacity to address global challenges like climate change, healthcare access, and food security.

The road to responsible AI governance is complex, requiring a delicate balance between technological advancement and the preservation of fundamental freedoms. As AI systems become increasingly embedded in critical decision-making processes, from criminal justice to public health, the stakes for ensuring their fairness, transparency, and accountability grow ever higher. National governments must develop coherent AI strategies that integrate ethical considerations into research, design, and deployment phases, while also participating actively in international standard-setting initiatives (Valipour & Esmaili, 2021; Zakeri Nia, 2023). Civil society and independent oversight bodies play a crucial role in holding AI actors accountable, advocating for affected communities, and fostering informed public discourse. In parallel, interdisciplinary research is needed to continuously evaluate AI's evolving impacts on human rights and to develop adaptive regulatory tools that can respond to emerging challenges. The convergence of legal, ethical, and technical expertise will be instrumental in shaping an AI ecosystem that upholds human dignity and promotes sustainable development.

In conclusion, while AI offers immense potential to enhance human capabilities and address pressing societal challenges, it simultaneously poses serious risks to the enjoyment and protection of human rights. The interplay between AI and human rights is not inherently adversarial; rather, it depends on the governance choices made by states, corporations, and international bodies. By enacting robust legal safeguards, fostering transparency and accountability, and embedding ethical principles into AI systems, it is possible to harness AI as a force for good while mitigating its dangers. The International Convention on Artificial Intelligence, alongside complementary national and regional measures, provides a critical opportunity to establish a global framework that ensures AI's benefits are equitably distributed and its harms effectively contained. The task ahead lies in translating these principles into enforceable norms and practical mechanisms that can keep pace with the rapid evolution of AI technologies, ensuring that they remain aligned with the universal values of human rights, democracy, and the rule of law.

## References

Abouzari, M. (2023). Application of Artificial Intelligence in Solving Family Law Issues. *Biannual Journal of Jurisprudence and Media Law Studies*, *5*(1), 177-189. https://www.researchgate.net/publication/384292618_karbrd_hwsh_msnwy_dr_hl_msayl_hqwq_khanwadh_Application_of_artificial_intelligence_in_solving_family_law_issues

Asadpour, F., Pahlavanzadeh, A., & Khandani, P. (2023). The Impact of Legal Developments in Artificial Intelligence on Intellectual Property Law. *Legal Policy Journal*, *20*(4), 131-147. https://sanad.iau.ir/en/Article/1105176?FullText=FullText

Atazadeh, S., & Ansari, J. (2019). Re-examining the Concept of Criminal Responsibility in AI. *Comparative Research Journal of Islamic and Western Law*, *6*(4), 55-86. https://www.sid.ir/paper/262179/en

Azizi Alavije, M. (2023). Comparative Study of Artificial and Natural Intelligence from Avicenna's Perspective with Emphasis on Legal Responsibility. *Philosophy of Law Quarterly*, *2*(1), 227-246. https://phlq.bou.ac.ir/article_75155.html?lang=en

Bakhtiari, M. (2021). *The Use of Artificial Intelligence in Judicial Processes from the Perspective of International Human Rights Law with Emphasis on European Institutions' Measures* Allameh Tabataba'i University, Faculty of Law and Political Science]. Tehran. https://wikihoghoogh.net/wiki/%D8%A7%D8%B3%D8%AA%D9%81%D8%A7%D8%AF%D9%87_%D8%A7%D8%B2_%D9%87%D9%88%D8%B4_%D9%85%D8%B5%D9%86%D9%88%D8%B9%DB%8C_%D8%AF%D8%B1_%D9%81%D8%B1%D8%A2%DB%8C%D9%86%D8%AF_%D9%82%D8%B6%D8%A7%DB%8C%DB%8C_%D8%A7%D8%B2_%D9%85%D9%86%D8%B8%D8%B1_%D8%AD%D9%82%D9%88%D9%82_%D8%A8%DB%8C%D9%86_%D8%A7%D9%84%D9%85%D9%84%D9%84_%D8%A8%D8%B4%D8%B1_%D8%A8%D8%A7_%D8%AA%D8%A7%DA%A9%DB%8C%D8%AF_%D8%A8%D8%B1_%D8%A7%D9%82%D8%AF%D8%A7%D9%85%D8%A7%D8%AA_%D9%86%D9%87%D8%A7%D8%AF%D9%87%D8%A7%DB%8C_%D8%A7%D8%B1%D9%88%D9%BE%D8%A7%DB%8C%DB%8C

Balhara, A., Ubba, S., Sharma, Y., & Chawla, P. (2020). Exploring and Analyzing Dark Web. *International Institute of Research and Studies*, *3*(25), 1-5. https://doi.org/10.2139/ssrn.3879619

Balouch Fard, N. (2022). Natural Language Processing and Analysis of Legal Data in Cases and Forensic Reports Using Artificial Intelligence. *Journal of Modern Interdisciplinary Legal Research*, *2*(1), 59-65. https://ensani.ir/fa/article/505061/

Elsan, M., & Dehestani, S. (2022). Legal Aspects of Deepfake. *Legal Research Quarterly*, *25*(100), 193-218. https://lawresearchmagazine.sbu.ac.ir/article_103035.html?lang=en

Eubanks, V. (2018). *Automating Inequality: How High-Tech Tools Profile, Police, and Punish the Poor* (1st ed.). St. Martin's Press. https://books.google.com/books/about/Automating_Inequality.html?id=pn4pDwAAQBAJ

Floridi, L. (2014). *The Fourth Revolution: How the Infosphere is Reshaping Human Reality* (1st ed.). Oxford University Press. https://books.google.com/books/about/The_Fourth_Revolution.html?id=hOF_AwAAQBAJ

Hakim, S. M., & Ebrahimi, S. H. (2023). Jurisprudential and Legal Examination of the Deprivation of Citizen Security in Artificial Intelligence. *Journal of Islamic Law and Jurisprudence Research*, *19*(72), 74-101. https://journals.iau.ir/article_705642.html?lang=en

Haskel, J. (2023). International Law as Cyborg Science. *Nordic Journal of International Law*, *92*(1), 9-30. https://doi.org/10.1163/15718107-bja10054

Javanbakht, M., Sadeghnezhad, R., & Yaghouti, E. (2023). Legal Response to the Emerging Phenomenon of Artificial Intelligence from the Perspective of Recent European Legal Initiatives. *Contemporary Legal Thought Journal*, *4*(4), 1-14. https://www.lthjournal.ir/article_711056.html?lang=en

Javdani Zaman, M.-A. (2022). *The Necessity of Developing Legal Standards for Artificial Intelligence in the Context of International Human Rights Law* Shiraz University, Faculty of Electronic Education]. Shiraz.

Maghrebi Gerdroodbari, M., Dadashi, I., Mohseni Maleki, B., & Zabihi, A. (2023). Predicting Tax Evasion by Legal Entities with Emphasis on Economic Factors, Taxpayers and Auditors Using AI. *Tax Research Journal*, *31*(106), 131-164. https://doi.org/10.61186/taxjournal.32.58.6

Mostafavi Ardabili, S. M. M., Taghizadeh Ansari, M., & Rahmati Far, S. (2022). Functions and Requirements of AI from the Perspective of Fair Trial. *International Law Journal*, *3*(6), 47-60. https://mtlj.usc.ac.ir/article_160785_en.html

Nikandish, M., Moradi, M. A., & Payan, A. (2022). The End of Rule-Based AI Approach in Analyzing Factors Affecting Tax Adjustment for Legal Entities in Tax Litigation System (Case Study of South Khorasan Tax Affairs). *Governmental Accounting Journal*, *8*(1), 175-194. https://gaa.journals.pnu.ac.ir/article_8106.html?lang=en

Panser, E. (2011). *The Filter Bubble: What the Internet Is Hiding from You* (1st ed.). Penguin Press. https://books.google.com/books/about/The_Filter_Bubble.html?id=-FWO0puw3nYC

Rahbari, E., & Shabanpour, A. (2022). Challenges of Employing AI Judges in Civil Litigation. *Legal Research Quarterly*, *25*(100), 419-444. https://lawresearchmagazine.sbu.ac.ir/article_102915.html?lang=en

Seifi, A., & Razmkhah, N. (2021). Securing and Implementing Women's Right to Employment in Light of AI Development. *Islamic human rights studies*, *10*(21), 153-180. https://www.pfbaj.ir/article_139413.html?lang=en

Sheikhvand, M. S., Kordalivand, R., Minaee, B., Ashouri, M., & Mahdavi Sabat, M. A. (2023). Comparative Study of AI Applications in Criminal Prosecution - Capabilities and Challenges. *Comparative Law Research Journal*, *12*(27), 81-104. https://clr.modares.ac.ir/article-20-67385-en.html

Tahmasbi, M. R. (2006). Extreme Narratives of AI and the Problem of Mind's Opacity. *Mofid Journal*, *12*(2), 81-94. https://www.magiran.com/paper/402733/artificial-intelligence-a-revised-evaluation?lang=en

Valipour, A., & Esmaili, M. (2021). Feasibility Study of Civil Liability of General AI for Damages in Civil Law. *Contemporary Legal Thought Journal*, *2*(3), 1-16. https://www.lthjournal.ir/article_248596.html

Vaseghi, M. (2020). Feasibility Study of Granting Legal Personality to Intelligent Robots Based on EU Regulations. *Majlis Strategy Quarterly*, *27*(103), 307-333. https://nashr.majles.ir/article_391.html
Zakeri Nia, H. (2023). The Nature and Basis of Civil Liability Arising from Artificial Intelligence in Iranian Law and EU Countries. *Private Law Journal*, *20*(42), 135-152. https://jolt.ut.ac.ir/article_92421.html?lang=en